

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.6.32](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.32)

УДК 658.152

*С. І. Самайчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри загальноекономічних дисциплін,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон
ORCID: 0000-0001-6695-1544*

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

*S. I. Samaichuk
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of General Economics,
SHEI "Kherson State Agrarian University", Kherson*

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF INVESTMENT POLICY OF ENTERPRISES AS AN IMPORTANT FACTOR IN THEIR STRATEGIC DEVELOPMENT

У статті обґрунтовано сутність інвестиційної політики підприємств з позицій її розуміння як основи їх конкурентоспроможності й стратегічного розвитку. Визначено, що саме інвестиції забезпечують відтворення основних засобів, здійснення діяльності, виробництво продукції і надання послуг, впровадження інновацій. Розроблено основні джерела, етапи й напрями здійснення інвестиційної політики, виявлено ризики й перешкоди. Визначено особливості та цілі інвестиційної політики для сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано, що важливими формами реалізації інвестиційних інтересів є отримання і збільшення доходу (зарплати, премії, дивіденди), підвищення кваліфікації персоналу, стійкий розвиток підприємства, підвищення конкурентних переваг. Обґрунтовано її методологічні принципи, необхідність залучення інструментів сучасної парадигми системного економічного управління в керування інвестиціями. Розроблено зміст моделі інвестиційної політики та визначено перспективи подальших досліджень.

The article substantiates the essence of investment policy of enterprises from the standpoint of its understanding as the basis of their competitiveness and strategic development. Investment policy is a major instrument of socio-economic development, which helps to strengthen the company's market position by providing sufficient capital to meet the growing needs. It is determined that the investments themselves ensure reproduction of fixed assets, activities, production of products and services, and the introduction of innovations. The main sources, stages and directions of realization of investment policy are developed, risks and obstacles are revealed. The features and objectives of investment policy for agricultural enterprises are defined. It is substantiated that important forms of realization of investment interests are the receipt and increase of income (salaries, bonuses, dividends), personnel development, steady development of the enterprise, increase of competitive advantages. On the process of implementing investment policy, enterprises are influenced by various factors, while it should be noted that the intensity of their influence and scope are determined by various economic processes. It substantiates its methodological principles, the

necessity of attracting instruments of the modern paradigm of systemic economic management in the management of investments. The content of the investment policy model is developed and prospects for further research are determined. It is determined that in further research and investment practice it is necessary to take into account allowable levels of deviation of the actual values of the indicators of the efficiency of investment policy implementation from the forecasted ones in order to timely implement the measures that are being adjusted. Development of measures depending on the degree of deviation of the actual data from the forecast allows: to identify the most effective directions for improving the efficiency of the investment policy implementation of the enterprise; to define prospects of realization of investment decisions; Adjust the target orientation of the investment policy for the future.

Ключові слова: підприємства, інвестиційна політика, формування, реалізація, принципи, ризики, управління, інструменти, державно-приватне партнерство, соціальна відповідальність.

Keywords: enterprises, investment policy, formation, implementation, principles, risks, management, tools, public-private partnership, social responsibility.

Постановка проблеми. Вирішення проблем підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, посилення ділової активності на інвестиційному ринку країни й сталий розвиток національної економіки є надзвичайно актуальним й пріоритетним завданням для науковців та практиків. Це стосується як макро-, так і мікрорівня господарювання й управління, формування та здійснення державної інвестиційної політики загалом. Адже важливою умовою оновлення основного капіталу, збільшення виробничих потужностей, обсягів готової продукції є саме успішна реалізація інвестиційної політики. З одного боку, вона дозволяє мінімізувати витрати, пов'язані з використанням капіталу, а з іншого, - забезпечити приріст капіталу за рахунок збільшення обсягів виробництва, інтенсифікації технологічних процесів та ін.

Як свідчить світовий досвід, інвестиції виступають ключовим чинником економічного розвитку, який забезпечує розширене відтворення основного капіталу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності товаровиробників на зовнішніх і внутрішніх ринках. До основних чинників, які здійснюють вплив на формування та реалізацію інвестиційної політики підприємств, відносяться: інституційні, кадрові, інформаційні, менеджменту й маркетингу, ціноутворення й оподаткування. Враховуючи це, подолання ризиків і перешкод підвищення конкурентоспроможності й раціонального використання соціально-економічного ресурсного потенціалу вітчизняних підприємств обумовлює виявлення і вирішення проблем формування та реалізації їх інвестиційної діяльності, оцінки її ефективності й розробки перспектив розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань здійснення інвестиційної діяльності на рівні підприємств присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів та практиків, зокрема, це такі вітчизняні вчені, як Амоша О.І., Брюховецька Н.Ю., Луців Б.Л., Матвеев В.В., Шморгун Л.Г. та інші. Не дивлячись на глибоке опрацювання багатьох теоретико-методичних питань, потребують додаткового вивчення процеси формування й реалізації інвестиційної політики підприємств та оцінки її ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування інвестиційної політики підприємств як важливого чинника їх стратегічного розвитку з визначенням етапів, джерел, напрямів та принципів здійснення, цілей і особливостей, моделей та інструментів ефективного управління й реалізації.

Результати досліджень. У економічній літературі сутність інвестиційної політики підприємств трактується по-різному. Її розуміють з позицій процесного, результативного, еволюційного та інших підходів. Не дивлячись на наявність різних точок зору, всі вони зводяться до того, що інвестиційна політика підприємства – це елемент його загальної стратегії. Вона є сукупністю різних підходів і рішень, які направлені на формування й реалізацію найбільш ефективних способів вкладення капіталу. В свою чергу, як вважає М. Ігнатенко, вони гарантують фінансову стійкість підприємства, а також постійне відтворення інвестиційного процесу, забезпечуючи, таким чином, виконання стратегічних цілей розвитку – підвищення чистого прибутку; забезпечення добробуту акціонерів; збільшення ринкової вартості підприємства; розширення обсягу операційної діяльності, здійснення соціальної відповідальності та ін. [1, с. 4].

Інвестиційна політика повинна відповідати характеру діяльності й розмірам підприємства, повинна бути документована, регулярно переглядатися і корегуватися, доступна й прозора для органів управління та інвесторів. Для визначення оптимального напрямку вкладення капіталу і виявлення найбільш ефективних способів його використання протягом достатнього тривалого періоду із стабільною віддачею необхідна розробка інвестиційної політики й успішна її реалізація. При формуванні і реалізації ухвалюванні рішення повинні бути пов'язані за часом і ресурсами і не повинні суперечити одне одному.

В результаті буде відбуватися чіткий розділ повноважень співробітників, що в значній мірі підвищує

потенційні можливості досягнення успішної реалізації інвестиційної політики і полегшує розробку заходів, що її корегують.

Процес формування та реалізації інвестиційної політики підприємства являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених етапів, які дозволяють організувати повний цикл її аналізу, формування і реалізації. Основні етапи процесу формування та реалізації інвестиційної політики підприємства наведено в табл. 1.

Таблиця 1.
Етапи процесу формування та реалізації інвестиційної політики підприємства

Етапи	Дії
1. Аналіз	Дослідження впливу зовнішнього середовища
	Аналіз поточного стану й ринкових позицій підприємства
	Виявлення слабких та сильних сторін діяльності, у т.ч. інвестиційної
2. Формування інвестиційної політики	Визначення джерел, складових і напрямів інвестиційної політики
	Виявлення ризиків, які викликані специфічними джерелами інвестування
	Формування заходів, спрямованих на зниження ризиків і перешкод
3. Реалізація інвестиційної політики	Корегування планів інвестування за термінами реалізації
	Задоволення соціально-економічних інтересів підприємства
	Перегляд планів і програм реалізації інвестиційної політики

Інвестиційна політика є складовою частиною загальної соціально-економічної політики підприємства. Під інвестиційною політикою слід розуміти комплекс цілеспрямованих заходів щодо створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності з метою підвищення ефективності виробництва і вирішення соціальних проблем [2, с. 17]. Актуальність розробки інвестиційної стратегії підприємства визначається низкою умов. Найважливішою з них є інтенсивність змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища.

Колівання кон'юнктури інвестиційного ринку не дозволяють ефективно управляти інвестиціями підприємства на основі лише раніше накопиченого досвіду і традиційних методів фінансового менеджменту. У цих умовах відсутність розробленої інвестиційної політики, адаптованої до можливих змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища, може призвести до того, що інвестиційні рішення підприємства будуть носити різноспрямований характер, призводити до виникнення протиріч і зниження ефективності інвестиційної діяльності в цілому.

Як вважає І. Романюк, ще однією суттєвою умовою, що визначає актуальність розробки інвестиційної політики, є зміна цілей операційної діяльності підприємства, пов'язаної з новими комерційними можливостями, що відкриваються [3, с. 62]. Реалізація таких цілей вимагає зміни асортименту товарів, продукції, послуг, впровадження нових диверсифікованих напрямів діяльності, освоєння нових ринків збуту тощо. Інвестиційна політика являє собою систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, що визначаються загальними завданнями її розвитку та інвестиційної ідеологією, а також вибором найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Можна виділити наступні цілі інвестування сільськогосподарських підприємств:

- підвищення ефективності діяльності за рахунок заміни об'єктів основного капіталу прогресивною технікою і технологією, що дозволяє створити необхідні умови для зниження витрат і отримання додаткового доходу і прибутку;
- розширення функціонуючого основного капіталу для утримання раніше сформованої клієнтської бази;
- створення нових диверсифікованих напрямів діяльності для задоволення споживчого попиту за рахунок оновлення асортименту продукції, товарів та послуг і розширення ринків збуту;
- зростання добробуту власників компанії або ринкової вартості її звичайних акцій внаслідок отримання інвестиційних доходів.

Реалізація інвестиційної політики включає підготовку необхідної документації, проведення економічних, організаційних і технологічних заходів, пов'язаних з проектними роботами, придбанням землі, зведенням об'єктів, придбанням і монтажем устаткування, створенням виробничої інфраструктури [4, с. 21]. В результаті реалізації інвестиційної політики відбувається задоволення економічних інтересів учасників інвестиційного процесу. Найбільш важливими формами реалізації інвестиційних інтересів є отримання і збільшення доходу (зарплати, премії, дивіденди), підвищення кваліфікації персоналу, стійкий розвиток підприємства, підвищення конкурентних переваг.

На процес реалізації інвестиційної політики підприємства впливають різні чинники, при цьому необхідно відзначити, що інтенсивність їх впливу і сфера дії обумовлюються різними економічними процесами, до основних з них можна віднести: недолік власних фінансових коштів; невизначеність економічної ситуації в країні; високі процентні ставки по кредитах і надмірно жорсткі вимоги до гарантійного забезпечення кредитів; адміністративні та бюрократичні бар'єри; недосконале законодавство в області захисту інтересів інвесторів; недосконала нормативно-правова база, яка регулює інвестиційні процеси; недолік кваліфікованого персоналу; податкове навантаження; жорстке митно-тарифне регулювання [5, с. 115]. Отже, інвестиційна політика є основним інструментом соціально-економічного розвитку, який сприяє зміцненню ринкових позицій

підприємства за рахунок забезпечення достатнього для задоволення зростаючих потреб приросту капіталу.

Розглядаючи інвестиційну політику, необхідно враховувати, що інвестиції є найважливішою умовою кругообороту коштів підприємства [6, с. 7]. Тому при розробці її основоположних засад необхідно використовувати методологічні принципи нової парадигми управління підприємствами – системи економічного управління:

Принцип відповідності. Будучи частиною загальної стратегії розвитку підприємства, інвестиційна стратегія носить підлеглий характер і повинна бути узгоджена зі стратегічними цілями і напрямками операційної діяльності підприємства.

Принцип інвестиційної завязаності та комунікабельності. Даний принцип полягає в активному пошуку ефективних інвестиційних зв'язків за усіма напрямками та формами інвестиційної діяльності, а також на різних стадіях інвестиційного процесу.

Принцип інвестиційної гнучкості й альтернативності. Інвестиційна стратегія повинна бути розроблена з урахуванням адаптивності до змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища. Крім того, в основу стратегічних інвестиційних рішень повинно бути покладено активний пошук альтернативних варіантів форм, напрямів і методів здійснення інвестиційної діяльності.

Інноваційний принцип. Формуючи інвестиційну стратегію, слід мати на увазі, що інвестиційна діяльність є головним механізмом запровадження технологічних нововведень, що забезпечують зростання конкурентної позиції підприємства на ринку.

Принцип мінімізації інвестиційного ризику. Практично всі основні інвестиційні рішення, що приймаються в процесі формування інвестиційної стратегії, в тій або іншій мірі змінюють рівень інвестиційного ризику. В першу чергу, це пов'язано з вибором напрямків і форм інвестиційної діяльності, формуванням інвестиційних ресурсів, впровадженням нових організаційних структур управління інвестиційною діяльністю.

Закладені в інвестиційну політику принципи економічного управління дозволяють підприємству зробити інвестиційну діяльність засобом підвищення його ефективності в цілому на довгострокову перспективу.

Отже, інвестиційна політика є основним інструментом соціально-економічного розвитку, який сприяє зміцненню ринкових позицій підприємства за рахунок забезпечення достатнього для задоволення зростаючих потреб приросту капіталу [7, с. 137]. Виходячи з цього, враховуючи особливості розвитку підприємств, представляється доцільною розробка моделі формування і реалізації їх інвестиційної політики, яка враховує особливості інвестиційної діяльності на тому чи іншому підприємстві.

Під моделлю формування і реалізації інвестиційної політики слід розуміти сукупність взаємозв'язаних процесів, пов'язаних з формуванням і реалізацією інвестиційної політики, в розрізі макро- і мікроекономічного середовища підприємства. Дана модель дозволяє впорядкувати всі складові внутрішнього і зовнішнього середовища, які здійснюють пряму або непряму дію на процес формування і реалізації інвестиційної політики підприємства [8, с. 71]. Входом моделі є інформація про ступінь доступності ресурсів, рівні платоспроможного попиту на продукцію (роботи, послуги), силі конкуренції підприємством сегменті ринку виробленої продукції (робіт, послуг).

Цілеспрямована дія керівництва підприємства на процес формування і реалізації інвестиційної політики відбувається за допомогою прямих зв'язків. Зворотні зв'язки забезпечують отримання керівництвом підприємства інформації про хід формування і реалізації інвестиційної політики і результати дії на нього. Зміст прямих і зворотних зв'язків може бути дуже різноманітним: регламенти і положення; плани і заходи; накази і розпорядження; пропозиції; узгодження; нормативи; процедури та ін. Однією з найважливіших умов цілісності моделі, її економічності і забезпечення раціональної просторово-структурної взаємодії елементів є наявність забезпечуючого середовища [9, с. 216]. Дане середовище займається питаннями документально-інформаційного, технічного, нормативно-правового, безпекового супроводу. Виходом моделі є підвищення ефективності інвестиційної політики підприємства. Наявність зворотного зв'язку забезпечує успішне корегування результативності процесів формування і реалізації.

Необхідно зазначити, що підприємства здійснюють свою інвестиційну політику в умовах господарювання, що постійно змінюються. Тому слід враховувати вплив випадкових тенденцій, що відбуваються в умовах її формування і реалізації. Участь випадкових тенденцій у загальному процесі може бути і невеликою, проте в результаті цього відхилення фактичних значень від прогнозних може бути досить значним [10, с. 46]. Отже, широка амплітуда коливань фактичних даних щодо лінії тренду дозволяє припустити, що динаміка показників ефективності складається під впливом різних чинників, наприклад, сезонних, циклічних, випадкових. Виявлені тенденції не обов'язково носять випадковий характер. Кожне відхилення може бути в подальшому пояснене цілком закономірними причинами.

Висновки. Визначено, що у подальших дослідженнях та практиці інвестування необхідно враховувати допустимі рівні відхилення фактичних значень показників ефективності реалізації інвестиційної політики від прогнозних, щоб своєчасно проводити заходи, що її корегують. Розробка заходів залежно від ступеня відхилення фактичних даних від прогнозних дозволяє: виявити найбільш дієві напрями підвищення ефективності реалізації інвестиційної політики підприємства; визначити перспективи реалізації інвестиційних рішень; скорегувати цільові орієнтири інвестиційної політики на перспективу.

Досягнення високих результатів при реалізації інвестиційної політики в довгостроковій перспективі

може здійснюватися тільки на основі гармонізації інтересів всіх учасників інвестиційного процесу (підприємств, інвесторів, акціонерів, державних органів влади й місцевого самоврядування й інших зацікавлених сторін). Дієвими інструментами такої гармонізації є приватно-державне партнерство, соціальна відповідальність суб'єктів господарювання.

Література.

1. Ігнатенко М.М. Фінансово-інвестиційна діяльність аграрних підприємств у форматі соціальної відповідальності. *Агросвіт*. № 8. 2019. С. 3-6.
2. Кісіль М.І. Сучасні виклики, стратегічні пріоритети та завдання щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства. *Інноваційна економіка*. 2014. № 1. С. 14-19.
3. Романюк І.А. Нові чинники та концепції здійснення інтенсифікації сільського господарства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. №4 (36). С. 60-63.
4. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення. *Економіст*. 2005. № 6. С. 16-31.
5. Брюховецька Н.Ю., Хасанова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик. *Економіка промисловості*. 2009. № 1. С. 110-117.
6. Шморгун Л. Г. Інвестиційна політика: якою вона є в Україні? *Економіка і менеджмент культури*. 2013. № 2. С. 4-9.
7. Вовк М.В. Організаційно-економічний механізм формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК і природокористування*. 2009. № 12. С. 135-139.
8. Гуроров О.І., Крамаренко К.М. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2009. №10. С. 69-73.
9. Шестак М. Л. Теоретико-методологічне обґрунтування та сутнісна характеристика поняття державна інвестиційна політика. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип. 1. С. 214-217.
10. Мармуль Л.О., Петренко В.С. Стратегічне позиціонування підприємств з іноземними інвестиціями в аграрній сфері економіки. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2017. № 4 (40). С. 43-48.

References.

1. Ihnatenko, M.M. (2019), "Financial and investment activity of agrarian enterprises in the format of social responsibility". *Ahrosvit*, vol. 8, pp. 3-6.
2. Kysil', M.I. (2014), "Modern Challenges, Strategic Priorities and Tasks for Investment Support for Agricultural Development". *Innovatsiynna ekonomika*, vol. 1, pp. 14-19.
3. Romanyuk, I.A. (2016), "New factors and concepts for intensifying agriculture", *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4 (36), pp. 60-63.
4. Amosha, O.I. (2005), "Innovative way of Ukraine's development: problems and solutions". *Ekonomist*, vol. 6, pp. 16-31.
5. Bryukhovets'ka, N.YU. and Khasanova, O.V. (2009), "Estimation of investment attractiveness of an enterprise: definition of shortcomings of some existing methods". *Ekonomika promyslovosti*, vol. 1, pp. 110-117.
6. Shmorhun, L.H. (2013), "Investment Policy: What is it in Ukraine?" *Ekonomika i menedzhment kul'tury*, vol. 2, pp. 4-9.
7. Vovk, M.V. (2009), "Organizational and economic mechanism of formation of investment attractiveness of agricultural enterprises". *Ekonomika APK i pryrodokorystuvannya*, vol. 12, pp. 135-139.
8. Hutorov, O.I. and Kramarenko, K.M. (2009), "Estimation of investment attractiveness of agricultural enterprises". *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 69-73.
9. Shestak, M.L. (2014), "Theoretical and methodological substantiation and the essential characteristic of the concept of state investment policy". *Naukovi pratsi MAUP*, vol. 1, pp. 214-217.
10. Marmul', L.O. and Petrenko, V.S. (2017), "Strategic positioning of enterprises with foreign investments in the agrarian sector of the economy". *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, Berdyans'k: Vydavets' Tkachuk O.V., vol. 4 (40), pp. 43-48.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2019 р.